

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Педько Катерини Василівни
«Психологічні чинники відновлення
соціального капіталу внутрішньо переміщених осіб»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук за спеціальністю
19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи

Проблеми психічного здоров'я населення достатньо довгий час не вирішувалися на рівні громад та держави, а частіше залишатися приватними труднощами окремих осіб та груп. Із початком подій Майдану та війни на Сході України запит до наукової спільноти стає більш видимим, бо виникають проблеми у технологіях підтримання громадського психічного здоров'я, а також труднощі у наданні послуг цих сервісів у контексті кількісного охоплення потреб. Водночас постали важливі дослідницькі завдання щодо того, які практики надання допомоги є науково доказовими. Українська психологічна наукова спільнота від 2014 року приймає виклики зміни векторів досліджень, особливо алярмово на це зреагував ІСПП. Помітно, що теми дисертацій здобувачів зосереджуються на актуальних проблемах, вивчаються фактори, що впливають на погіршення та відновлення психічного здоров'я.

Реформа системи охорони психічного здоров'я та сфери соціальної політики має починатися із досліджень найбільш актуальних проблем суспільства, спільнот та особи, адже для вирішення ситуації Україна потребує достовірних даних для аналізу та достатньо фахових висновків. Реформування вимагає в обмежені терміни найбільш ефективних рішень, які втілені на основі надійних даних вітчизняних науковців. Адже турбота про громадян починається із розуміння їх потреб та ресурсів.

Дисертація К.В.Педько є достатньо добрим прикладом, що дозволяє агентам змін у сфері громадського психічного здоров'я втілювати нові

політики щодо внутрішньо переміщених осіб як категорії клієнтів, яка є у числі пріоритетної для надання послуг відповідних сервісів.

Приймання добре обґрунтованих рішень щодо попередження проблем із психічним здоров'ям, а також організації заходів щодо підтримання психологічного добробуту внутрішньо переміщених осіб, підсилення процесів адаптації у громадах є ключовим практичним завданням фахівців у сфері громадського психічного здоров'я. Дисертація К.В.Педько досліджує важливі аспекти психологічних чинників відновлення психічного здоров'я та психологічного доброту внутрішньо переміщених осіб. Здобувачка також надає рекомендації щодо відновлення соціального капіталу цієї категорії осіб - і у такий спосіб розкриває можливі шляхи соціальної підтримки, що міжнародною спільнотою є визнані як обов'язкові і вбудовані у моделі допомоги особам та громадам, де задіяні мультидисциплінарні команди. К.В.Педько у своїй дисертації дає відповіді на актуальні запити до наукової спільноти.

Наукова новизна та практична значущість дисертації К.В.Педько є справді безперечною. Здобувачка у вступі обґрунтовує актуальність дослідження, добре визначає об'єкт, предмет та мету дослідження, чітко формулює завдання та грамотно підбирає методи дослідження. Наукова новизна, практичне значення роботи, дані щодо апробації результатів дослідження, структура та обсяг дисертації відповідають визначеним до цього вимогам.

У першому розділі «Теоретичні засади вивчення соціального капіталу та його особливостей у внутрішньо переміщених осіб» К.В.Педько розглядає основні підходи до вивчення соціального капіталу, подає ключові компоненти соціального капіталу, типологію та прояви соціального капіталу саме в українському суспільстві. Здобувачка аналізує психологічні особливості, стан психічного здоров'я, міжособистісне спілкування та особливості соціального капіталу внутрішньо переміщених осіб. У першому розділі побудовано теоретичну модель відновлення соціального капіталу ВПО, яка враховує його деформації та передбачає виявлення психологічних чинників, що впливають

на його показники. Серед цих чинників К.В.Педько виділила соціальну ініціативність, атитюди та перцептивно-інтерактивну компетентність.

У другому розділі «Методичні засади та процедурні особливості вивчення впливу психологічних чинників на відновлення соціального капіталу внутрішньо переміщених осіб» здобувачка розробила модель дослідження впливу психологічних чинників на відновлення соціального капіталу внутрішньо переміщених осіб. У розділі описано організацію чотирьох етапів емпіричного дослідження, обґрунтовано добір діагностичного інструментарію та визначено критерії розподілу учасників дослідження.

У третьому розділі «Особливості впливу психологічних чинників на відновлення соціального капіталу внутрішньо переміщених осіб» висвітлено особливості прояву компонентів соціального капіталу внутрішньо переміщених осіб та визначено факторні структури психологічних чинників соціального капіталу, а також показані внутрішні взаємозв'язки між компонентами соціального капіталу. Здобувачка майстерно виділила особливості впливів соціальної ініціативності, атитюдів та перцептивно-інтерактивної компетентності на компоненти соціального капіталу внутрішньо переміщених осіб.

У цілому оцінка дисертації К.В. Педько дозволяє відзначити актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення, чітко сформульований методологічний апарат, ґрунтовний теоретичний аналіз досліджуваної проблеми та вибір методів дослідження, майстерно сплановане емпіричне дослідження та проаналізовано його результати, а висновки є достатньо обґрунтованими і підкреслюють вирішені завдання.

Основні результати дисертації К.В.Педько повно викладено у публікаціях авторки та апробовані на наукових конференціях і семінарах. Автореферат ґрунтовно розкриває зміст дисертації.

Вважаємо за необхідне подати певні зауваження та побажання:

1. В основу дослідження здобувачки покладено поняття «відновлення соціального капіталу». У тексті показано, які процеси деформації властиві соціальному капіталу внутрішньо переміщених осіб та

детально проаналізовані можливі чинники відновлення соціального капіталу. Водночас варто було би додати авторської операціоналізації самого поняття відновлення соціального капіталу внутрішньо переміщених осіб.

2. У п. 1.3. “Теоретична модель впливу психологічних чинників на відновлення соціального капіталу внутрішньо переміщених осіб” здобувачка на основі праці Стеценко Т. “Функції довіри та недовіри у складі соціального капіталу” вказує, що “виокремлення довіри в якості компонента соціального капіталу ВПО вбачається актуальним, оскільки її наявність буде збільшувати близькість стосунків з іншими людьми і таким чином відновлювати соціальний капітал. Наявність недовіри в той же час буде сприяти пошуку нових, більш надійних соціальних контактів, що теж веде до відновлення соціального капіталу” (с.56). Соціологічні дослідження соціального капіталу дозволяють поглянути у мультидисциплінарному ключі на проблему. Водночас виникає неясність щодо того, чи загалом можна висновувати, що наявність недовіри в осіб категорії внутрішньо переміщених осіб буде сприяти пошуку надійних контактів, а також чи саме цей варіант поведінки лише виокремиться. Теоретичний аналіз набув би більшої цілісності, якби авторка підсилила його відповідними соціально-психологічними дослідженнями.

3. У параграфі 3.2. “Особливості взаємозв’язків між компонентами соціального капіталу внутрішньо переміщених осіб” здобувачка презентує результати емпіричного дослідження, до прикладу с.102, де вказано “За шкалою дозвіллевого ресурсу показники середнього арифметичного та медіани дещо вищі в групі внутрішньо переміщених осіб, ніж у групі осіб, які не змінювали місце проживання, проте ця різниця несуттєва. Дозвіллевий ресурс відображає соціальні зв’язки приватної сфери, стосується відпочинку та проведення вільного часу (хобі, спорт, пасивне проведення часу та інші види активності, такі як відвідування церкви, участь у дискусійних групах)”. На прикладі показано, як здобувачка у цьому параграфі наводить чіткий кількісний аналіз результатів, а також вказує, що вони можуть означати за замовчування. Однак, ціннішим для дисертації було би, якби авторка надала

більше уваги якісному аналізу, тим паче, що у тексті Катерина Василівна демонструє чудові вміння до якісного аналізу результатів.

Вказані зауваження є радше орієнтирами, чи ба навіть настановами для дослідницької діяльності на майбутнє і не знижують якості роботи. Ця дисертація поповнює репозитарій відмінних за якістю наукових досліджень у сфері громадського психічного здоров'я.

Відповідно до вище вказаного, вважаю, що дисертація «Психологічні чинники відновлення соціального капіталу внутрішньо переміщених осіб» є значним внеском у розроблення проблем соціальної психології, відповідає усім вимогам ДАК МОН України до кандидатських дисертацій, а її авторка, **Педько Катерина Василівна**, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія, психологія соціальної роботи.

Кандидат психологічних наук,
доцент кафедри клінічної психології
Українського католицького університету

О.А. Ніздрень-Федорович